

FAKTA *Jordbruk*

Sammanfattar aktuell forskning • Nr 10, 2003

ÖRJAN HANSSON • ANNA HESSLE

Ekonomi i uppfödning av köttraskvigor på naturbetesmarker

- Köttraskvigor är lämpliga för bete på naturbetesmarker. I detta försök föddes avvanda charolais- och anguskvigor upp med en säsong på naturbetesmark, och med två olika utfodringsintensiteter på stall. Djuren slaktades sedan vid 18 eller 22 månaders ålder.
- Den högre utfodringsintensiteten gav bättre ekonomiskt resultat än den lägre vid slaktåldern 18 månader. Lönsamheten för 18-månaderskvigorna hade kunnat förbättras ytterligare genom en något högre utfodringsintensitet under sensommaren, till exempel genom bete av vallåterväxt, då detta hade gett högre slaktvikter.
- Med de förutsättningar vi använt gav uppfödning till 18 månaders ålder ett bättre ekonomiskt resultat än uppfödning till 22 månaders ålder.
- Om de så kallade direktstöden till köttproduktionen försvinner är högre miljöersättningar för hävd av betesmark en förutsättning för att få lönsamhet i betesbaserad kvigproduktion.

Med uppfödning av köttraskvigor på naturbetesmarker kombineras produktion av livsmedel med naturvård.

Efterfrågan på svenskt nötkött är större än tillgången, vilket gör det aktuellt att föda upp kött-raskvigor till slakt som ungnöt istället för som mellankalv. Dessutom finns ett allmänt intresse för att hålla naturbetesmarker hävdade. När ett tilläggsbelopp (kvigpremie) på det så kallade slaktbidraget infördes för några år sedan, och det dessutom fanns stora arealer outnyttjade beten (och därmed utblivna intäkter i form av naturvård) blev kvigorerna än mer intressanta för köttproduktion.

I detta Fakta redovisar vi en ekonomiskt jämförelse av olika strategier för uppfödning av slaktkvigor av kött-ras. Kvigorna föddes upp under en säsong på naturbetesmark och med hög eller låg utfodringsintensitet på stall och de slaktades vid 18 eller 22 månaders ålder. Utgångspunkten var att kombinera utnyttjandet av naturbetesmark med produktion av slaktkroppar av en efterfrågad kvalitet vid tider på året då det råder brist på ungnöt av kött-ras, det vill säga före eller efter senhösten. Just under senhösten är tillgången på nötkött vanligtvis större än efterfrågan.

Charolais och angus

I studien ingick två omgångar kvig-dikalvar, som köptes in nyavvanda till

tabell 2. | *Ensilage- och spannmålskonsumtion för 55 charolaiskvigor och ensilagekonsumtion för 51 anguskvigor, som fick låg eller hög utfodringsintensitet och som slaktades vid 18 eller 22 månaders ålder.*

	Slakt 18 mån.		Slakt 22 mån.	
	Låg int.	Hög int.	Låg int.	Hög int.
Charolais				
Ensilagekonsumtion				
Stallperiod 1 (kg ts/dag) ^a	6,2	5,2	5,9	4,8
Stallperiod 2 (kg ts/dag) ^b	-	-	8,8	8,3
Hela uppfödningen (kg ts)	874	735	1880	1653
Spannmålskonsumtion				
Stallperiod 1-2 (kg/dag)	0	2,0	0	2,0
Hela uppfödningen (kg)	0	277	0	510
Angus				
Ensilagekonsumtion				
Stallperiod 1 (kg ts/dag) ^a	3,7	5,0	3,7	5,4
Stallperiod 2 (kg ts/dag) ^b	-	-	6,0	8,5
Hela uppfödningen (kg ts)	569	775	1262	1818

a) 56 kvigor av vardera ras

b) Finns enbart för kvigor slaktade vid 22 mån

tabell 1. | *Näringsvärde i ensilage under stallperiod (SP) 1 & 2 och i bete.*

	Torrsubstans (%)	Omsättbar energi (MJ/kg ts)	Råprotein (g/kg ts)	NDF ^a (g/kg ts)
Charolais				
Ensilage SP1	27	11,1	142	497
Bete	25	9,7	156	550
Ensilage SP2	23	10,6	136	558
Angus				
Ensilage SP1	26	10,2	148	540
Bete	28	9,2	129	570
Ensilage SP2	25	9,5	151	549

a) NDF = neutral detergent fiber

Göta försöksgård vid åtta månaders ålder för att födas upp till slakt. Den första omgången bestod av 56 kvigor, som alla var till minst 75 procent av rasen charolais. Dessa sattes in hösten 2000 och vägde då i medeltal 291 kilo. Den andra omgången bestod av 56 kvigor som till minst 75 procent var av rasen aberdeen angus. Dessa sattes in hösten 2001 med en medelvikt på 203 kilo.

Olika intensitet

Kvigorna var inom ras indelade i fyra försöksled med olika utfodringsintensitet och olika slaktålder. Utfodringsintensiteterna var olika för de båda raserna, eftersom charolais är anpassad för högre intensitet än angus. Kvigorna av de båda raserna föddes inte heller upp under samma år, vilket medför att

inga jämförelser mellan raserna bör göras utifrån detta material.

Alla charolaiskvigor fick under stallperioderna ett gräs/klöverensilage i fri tillgång, antingen enbart ensilage (låg intensitet) eller i kombination med 2,0 kilo spannmål (65 procent havre och 35 procent korn) per djur och dag (hög intensitet). Anguskvigorna fick gräs/klöverensilage i fri tillgång (hög intensitet) eller motsvarande 80 procent av vad kvigorerna med fri tillgång fick (låg intensitet).

En säsong på naturbetesmark

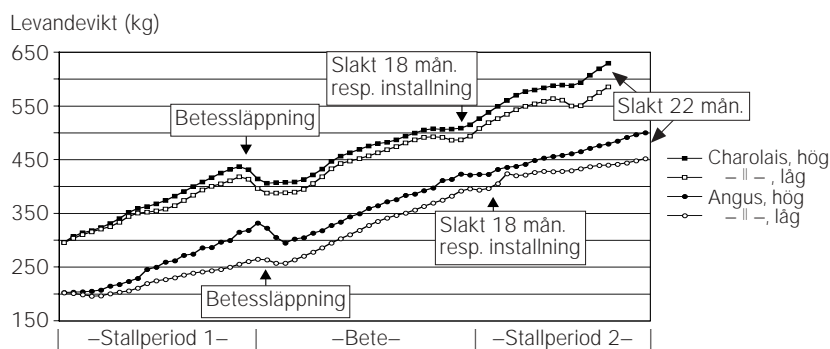
Uppfödningen inkluderade en betesperiod då kvigorerna hölls på 40 hektar naturbetesmarker, som i huvudsak bestod av öppen tuvtätäläng. Under betesperioden hölls alla kvigor tillsammans i en grupp och foderstaten bestod då

tabell 3. | *Tillväxt och slaktresultat för 55 charolaiskvigor och 51 anguskvigor, som fick låg eller hög utfodringsintensitet och som slaktades vid 18 eller 22 månaders ålder.*

	Slakt 18 mån.		Slakt 22 mån.	
	Låg int.	Hög int.	Låg int.	Hög int.
Charolais				
Tillväxt (g/dag)				
Stallperiod 1 ^a	940	1084	881	1006
Betesperiod	527	405	432	431
Stallperiod 2 ^b	-	-	985	1168
Hela uppfödningen	722	728	733	824
Slaktresultat				
Slaktvikt (kg)	253	259	314	335
Formklass (1-15) ^c	7,1	7,4	8,6	9,1
Fettklass (1-15) ^d	5,5	6,4	9,1	10,1
Angus				
Tillväxt (g/dag)				
Stallperiod 1 ^a	417	795	414	885
Betesperiod	746	626	851	575
Stallperiod 2 ^b	-	-	261	608
Hela uppfödningen	591	699	555	687
Slaktresultat				
Slaktvikt (kg)	184	208	230	258
Formklass (1-15) ^c	6,1	6,2	5,8	6,9
Fettklass (1-15) ^d	8,1	6,3	9,3	11,0

a) 56 kvigor av vardera ras, b) Finns enbart för kvigor slaktade vid 22 mån,

c) Formklass 6 = O+, 7 = R-, 8 = R, 9 = R+, d) Fettklass 5 = 2, 6 = 2+, 7 = 3-, 8 = 3, 9 = 3+, 10 = 4-, 11 = 4

figur 1. | Levandeviktsutveckling för 55 charolaiskvigor och 51 anguskvigor, som på stall föddes upp med låg eller hög utfodringsintensitet, och som slaktades vid 18 eller 22 månaders ålder (56 kvigor av vardera ras under stallperiod 1).

enbart av bete. För hela betesmarken erhöles grundersättning för skötsel av betesmark och två tredjedelar av betesmarken berättigade också till tilläggsersättning*. Efter betesperiodernas slut bedömdes hävden ur naturvårdssynpunkt ha varit god, i synnerhet under sommaren 2001. Näringsinnehållet i ensilage och bete under de två försöksomgångarna framgår av tabell 1.

Hälften av kvigorerna av vardera ras slaktades direkt från bete vid 18 månaders ålder och den andra hälften efter ytterligare fyra månader på stall vid 22 månaders ålder. Kvigornas foderkonsumtion och tillväxt registrerades under uppfödningen, liksom deras slaktresultat (tabell 2 & 3, figur 1). Många anguskvigor hade låga slaktvikter, men det är svårt att få en hög slaktvikt på dessa djur utan att de samtidigt blir för feta. En charolais- och fem anguskvigor utgick ur försöket vid betessläppning.

* Tilläggsersättning ges för skötsel av marker med särskilt höga natur- och kulturvärden, men medför också högre krav på betesskötseln.

Charolaiskvigor betade på Götala sommaren 2001.

Täckningsbidrag 2

Eftersom kvigorerna föddes upp i försöksyfte är de ekonomiska resultaten sämre än vad de hade varit vid en "normal" uppfödning. Syftet med försöket var att jämföra olika uppfödningmodeller och djuren skickades till slakt vid förutbestämda tillfällen utan hänsyn till deras individuella vikt och slaktmognadsgrad. Någon justering av foderstaten för att få djuren slaktmogna vid de förutbestämda tidpunkterna skedde inte heller. Skillnaderna i lönsamhet mellan de olika uppfödningmodellerna torde dock vara realistiska.

Vi har beräknat täckningsbidrag 2 (TB 2) per djur och per djur och dag för de olika uppfödningmodellerna. TB 2 får man fram genom att beräkna alla intäkter (slaktavräkning och EU-ersättningar) och sedan dra från alla särkostnader (inköp av kalv, foder, arbete och diverse; tabell 4). TB 2 ska täcka kostnader för stall och samkostnader (t.ex. räntor, arrende, försäkringar och driftsledning). Förhållandena mellan de ekonomiska utfallen för de olika uppfödningmodellerna kan vara annorlunda på andra gårdar beroende på vilka prisrelationer som råder mellan olika intäkt- och kostnadsposter. När detta skrivs är det oklart hur de ekonomiska spelreglerna inom nötköttproduktionen kommer att se ut i

framtiden, varför vi har valt att använda dagens förutsättningar.

Kort uppfödning mer lönsam

Charolaiskvigorerna gav i medeltal över de fyra uppfödningmodellerna ett positivt TB 2 på 264 kronor per djur

Anguskvigor betade på Götalas naturbetesmarker sommaren 2002.

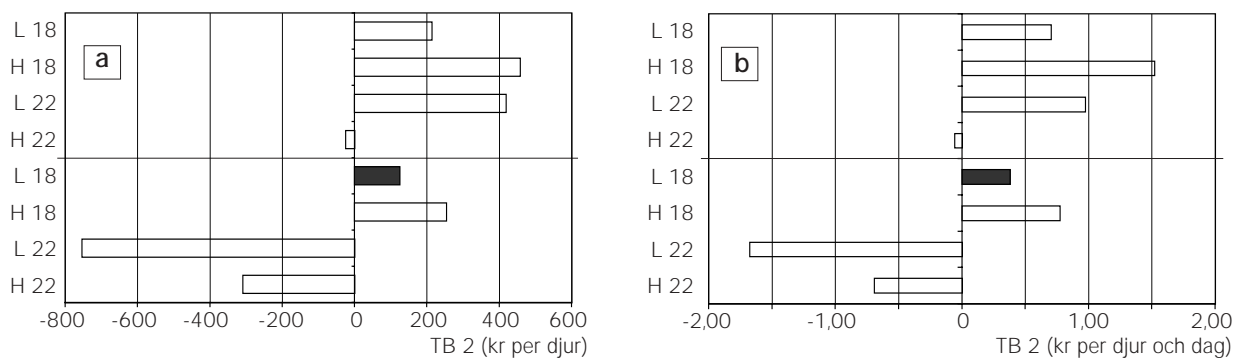
eller 0,79 kronor per djur och dag. Hög utfodringsintensitet gav i medeltal 90 kronor högre TB 2 per djur än vad låg intensitet gjorde och slakt vid 18 månaders ålder gav generellt ett högre TB 2 än slakt vid 22 månaders ålder.

För charolaiskvigorerna gav kombination av hög utfodringsintensitet och slakt vid 18 månaders ålder högsta TB 2

tabell 4. | Intäkt- och kostnadsnivåer i de ekonomiska beräkningarna.

Post	Pris
Intäkter	
Grundpris slaktavräkning ^a	
v. 40, 2002	21,25 kr/kg
v. 06, 2003	22,50 kr/kg
Leveranstillägg	125 kr/djur
Slaktbidrag inkl. kvigpremie	1620 kr/djur
Skötsel av betesmark	
grundersättning	1000 kr/ha
tilläggsersättning	1400 kr/ha
Kostnader	
Inköpspriser	
charolais	14,50 kr/kg
angus	13,00 kr/kg
Ensilage (ts)	1,15 kr/kg
Spannmål	1,00 kr/kg
Underhåll av stängsel	500 kr/djur
Diversekostnader (ränta, veterinär, underhåll m.m.)	
	3,00 kr/dag
Arbete (utfodring och tillsyn)	3,50 kr/dag

a) pris för slaktvikt 275 kg, formklass R- och fettklass 3 inkl. köttstillägg

figur 2 a&b. | Täckningsbidrag 2 per djur (a) respektive per djur och dag (b) för 55 charolaiskvigor och 51 anguskvigor som föddes upp på hög (H) eller låg (L) utfodringsintensitet i kombination med slakt vid 18 eller 22 månaders ålder.

av de fyra uppfödningmodellerna, 458 kronor per djur eller 1,52 kronor per djur och dag (figur 2 a & b). Däremot medförde hög utfodringsintensitet kombinerat med slakt vid 22 månaders ålder lägst TB 2 per djur, -24 kronor, mycket beroende på att kvigorerna hann bli feta (tabell 3). Vid låg utfodringsintensitet gav slakt vid 22 månaders ålder ett högre TB 2 per djur, 419 kronor, än slakt vid 18 månaders ålder, 214 kronor, mycket beroende på de låga slaktvikter och låga fettklasser 18 månaders slaktålder medförde (tabell 3).

I omgången med anguskvigor var lönsamheten något sämre (figur 2 a & b). I medeltal över de fyra uppfödningmodellerna var TB 2 negativt, vilket innebär att uppfödningen inte gav full kostnadstäckning. Kombinationen av hög utfodringsintensitet och slakt vid 18 månaders ålder gav även för anguskvigorerna högst TB 2, 254 kronor per djur eller 0,77 kronor per djur och dag. Låg utfodringsintensitet i kombination med slakt vid 18 månaders ålder gav näst högst TB 2, 125 kronor per djur eller 0,38 kronor per djur och dag.

För anguskvigor slaktade vid 22 månaders ålder var TB 2 negativt både vid hög och låg utfodringsintensitet. Den högre utfodringsintensiteten gav dock högre slaktvikt, formklass och fettklass (tabell 3), och därmed ett inte fullt så negativt TB 2, -309 kronor per djur, som den låga utfodringsintensiteten. Den senare kombinationen, låg utfod-

ningsintensitet och slakt vid 22 månader, gav sämst TB 2 av de fyra uppfödningmodellerna, -753 kronor per djur.

Otillräckligt bete på sensommaren

Flera kvigor som slaktades vid 18 månaders ålder hade en slaktvikt under 250 kilo, vilket gav ett lågt avräkningspris per kilo. För båda raserna var tillväxten under sista delen av betesperioden svag eller obefintlig. För kvigor med 18 månaders slaktålder hade slaktvikterna, och därmed lönsamheten, kunnat förbättrats genom en lägre beläggingsgrad under senare delen av betesperioden, alternativt kompletterande bete på vallåterväxt.

Oklara spelregler

Från att för något decennium sedan ha varit en ekonomiskt missgynnad produktionsgren, har uppfödning av kvigor till slakt som ungnöt de senaste åren fått bättre ekonomiska förutsättningar. Förändringen beror dels på olika direktstöd (slaktbidrag inklusive kvigpremie), dels på miljöersättningar för exempelvis skötsel av betesmark. Nu står jordbruket återigen inför en reform. När detta skrivs lutar det åt att Sverige kommer att välja den så kallade gårdsmodellen, vilket för kötttraskvigorernas del innebär att alla direktstöd kommer att överföras till gårdens areal. Därmed förloras 1 620 kr per slaktad kvinga. Kvingorna har en stor potential som en

del av framtidens naturvårdare på betesmarker. Som framgår i detta Fakta finns det inga ekonomiska marginaler i uppfödningen. Om antalet betesdjur i landet ska bibehållas är det därför viktigt att lönsamheten inte minskas ytterligare. Detta innebär i sin tur att miljöersättningarna för skötsel av betesmark måste öka framgent.

Ämnesord

Kötttraskviga, slaktkvinga, köttdjur, nötköttsproduktion, naturbetesmark, produktionsekonomi

Läs mer

Bengtsson, J. 2002. Uppfödning av charolaiskvigor med utnyttjande av naturbetesmarker. *Institutionen för jordbruksvetenskap Skara, Examensarbete nr 7*. SLU. (www.jvsk.slu.se/publikationer.htm).
Pehrson, I. (red.). 2002. Uppskattat företagande – presentation av 12 goda exempel i en framtidsbransch. Jordbruksverket (Hagmarks-MISTRA).

Författare

Örjan Hansson är ekonomirådgivare på Hushållnings-sällskapet Skaraborg, Box 124, 532 22 Skara. Tel: 0511-248 42. Fax: 0511-186 31. orjan.hansson@hs-r.hush.se

Anna Hessle är doktorand och arbetar med betesbaserad nötköttsproduktion vid SLU, institutionen för jordbruksvetenskap Skara, Box 234, 532 23 Skara. Tel: 0511-671 43. Fax: 0511-672 68. Anna.Hessle@jvsk.slu.se

Studien har finansierats av Stiftelsen Lantbruksforskning, MISTRA, AGROVÅST och SLU, och ingår i det tvärvetenskapliga forskningsprogrammet Hagmarks-MISTRA (www.cbm.slu.se/forskning).

Ansvarig utgivare: Britta Fagerberg, SLU, JLT-fakulteten, Box 7070, 750 07 UPPSALA
Redaktör: David Stephansson, SLU Omvärld, Informationsenheten, Box 7077, 750 07 UPPSALA. Telefon: 018-67 14 92. Telefax: 018-67 35 20. E-post: David.Stephansson@omv.slu.se
Internet: www.slu.se/forskning/fakta/
Prenumeration och lösnummer: SLU Publikationstjänst, Box 7075, 750 07 UPPSALA. Telefon: 018-67 11 00. Telefax: 018-67 35 00. E-post: Publikationstjanst@slu.se
Prenumerationspris: 320 kronor + moms
Tryck: SLU Reproenheten, Uppsala, 2003